

**“MAVLUDI SHARIF”DA PAYG'AMBAR MUHAMMAD (S.A.V.)
MO'JIZALARINING BAYON ETILISHI**

Muxitdinova Gulbahor Rustamdjanovna,
Namangan davlat universiteti stajor o'qituvchisi

***Annotatsiya:** maqolada namanganlik shoir Mulla Yo'ldosh Xilvatiyning “Mavludi sharif” asarida hazrati Payg'ambar Muhammad (s.a.v.) hayotlaridan hikoya qiluvchi ajoyib mo'jizalar haqidagi mulohazalar ifodalangan. Mazkur mo'jizalar qatorida “Mavlud” va “Me'roj” kechalarida yuz bergan voqealar ham tasvirlangan.*

***Kalit so'zlar:** Mo'jiza, payg'ambar, alam, ikki olam sarvari, mavlud, me'roj, islom, Jabroil, Buroq.*

***Аннотация:** в статье говорится о том, как в произведении наманганского поэта Муллы Юлдаша Хилвати «Мавлюди Шариф» выражаются мысли о чудесных чудесах, повествующих о жизни Пророка Мухаммада (мир ему и благословение Аллаха). Среди этих чудес описаны также события, произошедшие в ночи «Мавлюд» и «Мирадж».*

***Ключевые слова:** Чудо, пророк, флаг, правитель двух миров, рождение, мирадж, ислам, Габриил, Бурак.*

***Annotation:** the article talks about how the work of the Namangan poet Mulla Yuldash Khilvati “Mavludi Sharif” expresses thoughts about the wonderful miracles telling about the life of the Prophet Muhammad (peace and blessings of Allah be upon him). Among these miracles, the events that occurred on the nights of Mavlyud and Miraj are also described.*

***Key words:** Miracle, prophet, flag, ruler of two worlds, birth, mirage, Islam, Gabriel, Burak.*

“Mo'jiza” so'zi lug'atda “ojiz qoldiruvchi” degan ma'noni anglatadi. Ya'ni mo'jizani boshqalar qilishdan ojiz qolishadi. Bundan tushuniladiki, Allohning izniga ko'ra anbiyolarga, ya'ni payg'ambarlarga ularning payg'ambarligini tasdiqlash uchun berilgan, boshqalarning qo'lidan kelmaydigan g'ayritabiiy – odatdan tashqari ish mo'jiza hisoblanadi. Tarixdan ma'lumki, kofirlar, odatda, payg'ambarlarni inkor qilish bilan birga doimo o'z noma'qulchiliklarini haspo'shlash maqsadida turli bahona, takliflar qilib, mo'jiza ko'rsatishni talab qilishgan. Avvalgi o'tgan barcha payg'ambarlarga xuddi shunday takliflar qilingan. Alloh payg'ambarlarning haqligini tasdiqlash, kofirlarni ojiz qoldirish, mo'minlarning iymonini mustahkamlash uchun payg'ambarlarga o'z zamonasi va qavmiga mos mo'jizalar bergan: [Shayx M. Muhammad Yusuf. 6:1]. Boshqacha aytganda inson zotining qo'lidan kelmaydigan noodatiy, g'ayritabiiy hodisalar, ko'z ko'rib, quloq eshitmagan voqealar mo'jiza sifatida tan olinadi va kishilarni hayratga solib, o'ziga jalb etadi.

Namanganlik shoir Mulla Yo'ldosh Xilvatiyning “Mavludi sharif” asarida islom dini payg'ambari Muhammad (s.a.v.) ga xos bo'lgan mo'jizalar haqida ma'lumotlar keltirilgan. Mo'jizalarning avvali mavlud kechasida, ya'ni payg'ambar Muhammad (s.a.v.) tug'ilgan kechalarida sodir bo'ladi. Isro va Me'roj kechalarida sodir bo'lgan voqealar ham g'ayritabiiy hodisalar bo'lib, mazkur kitobda chinakam mo'jiza sifatida talqin qilinadi. Asarda yozilishicha, Muhammadning onasi Omina farzand dunyoga

keltirayotgan paytda tug'ilajak go'dak ikki olam sarvari bo'lishini, shu damda butun jahon ravshan bo'lib yorishib ketishini aytadi. Bu kechada Omina yotgan uyning tomiga bir qush uchib qo'nganligi, g'aybdan bir toifa ayollar paydo bo'lib, yordamga oshiqqanliklari bayon etiladi. Payg'ambar Muhammad (s.a.v.) ni dunyoga keltirgan ulug' zotga, ya'ni Omina onamizga ehtirom ko'rsatilib, sharbat tutilganligi, u kishiga doyalik qilishda nafaqat cho'ri bilan doya, balki boshqa notanish ayollar ham yordamga kelganligi tasvirlanadi. Ikki olam sarvari (s.a.v.) tug'ilajak paytda bu ayollar Omina onamiz atrofida parvona bo'lganliklari, shunday muborak kunda yolg'iz qo'ymay, ehtirom ko'rsatganliklari bayon qilinadi. Bu payt hech bir og'riq yoki biror dard bo'lmaganligi, Omina onamiz farzand dunyoga keltirayotgan chog'larida na bir horg'inlik, holsizlik yoki xastalikni sezmaganliklari aytiladi. Barchasi og'riqsiz, bir ajoyib hodisa sifatida namoyon bo'ladi. Osmoni falakka oppoq parda tortiladi. Bu harir parda osmon qadar katta va keng edi. Bir to'da qushlar paydo bo'lib, go'dakni insu jonlar ko'rmasliklari uchun panoq bo'ladilar. Ko'kdan bir qizil yoqut rangli par uchib keladi. Bu paytda Rumu Chin, sharqdan g'arbga qadar nur taralib, jilva qiladi, bu jilvadan ko'zlar qamashadi. Nogahon shu joyda uch alam, ya'ni bayroq paydo bo'ladi. Birini mashriqqa, ikkinchisini mag'ribga, uchinchisini chaqaloq dunyoga kelgan haram tomiga tikadilar. Go'dak dunyoga kelishi bilanoq bir parcha bulut paydo bo'lib, chaqaloqni ko'tarib, ko'zdan g'oyib bo'ladi. Omina jon holatda bolani olib qolish uchun yig'lab dod soladilar, lekin onaning qulog'iga bir nido keladikim, u kishining g'am-g'ussaga botishlariga hojat yo'qligini, jigarbandining shaklu husnini jumla jahonga tabarruk qilib ko'rsatish maqsadida olib ketilganligini, bir zumda izlariga qaytishini xabar qilishadi. Oq harirga o'ralgan go'dak qaytib olib kelinadi. Endi katta bir bulut paydo bo'lib, undan odamlar nidosi, hayvonlar sadosi eshitiladi. Ular bu chaqaloqqa Alloh taolo Odamning sifatini, Nuhning riqqatini, Ibrohimning xil'atini, Zabihullohning lisonini, Yusufning husnini, Dovudning savtini, Masihning ehsonini, xullas, jami payg'ambarlarning sifatlarini jam etganligini aytadilar. Bulut qanday tez paydo bo'lgan bo'lsa, shu tariqa ko'zdan g'oyib bo'ladi. Bu kechada bir ayol uyqusi kelmay bedor o'tirgan bo'ladi. Osmon birdaniga yorishib, ravshanlashib ketganligini, hatto yulduzlar yerga yaqinlashib, zaminni o'pganligini o'z ko'zlari bilan ko'rib, hayratdan yoqa ushlab qoladi. Boshqa bir ayol o'sha kecha Ominaning xizmatida bo'lganligini, shu'ladan ko'zlari qamashib ketganligini, turli alomatlarini ko'rganligini bayon qiladi. Ya'ni birinchisi Xudodan bir nido eshitilib, "La ilaha illalloh, man Rasulullohman" degan ovoz keladi. Ikkinchisi bir pokiza nur paydo bo'ladi. Tug'ilgan chaqaloq o'g'ilmi yo qizligini ko'raman desa, xatna qilingan holda o'g'il tug'ilganligini, pardaga olgan chog'da uning yelkasiga ko'zi tushib, yelkasidagi nubuvvat muhrini ko'rib, yuzi munavvar bo'lganligini bayon qiladi. Xuddi shu kechada Abdulmuttalib (bobosi) Ka'ba atrofida toqatsizlanib kezib yurardi, tinmay

Allohga tavof qilardi. Birdaniga Ka'badan ovoz eshitiladi va Omina o'g'il farzand ko'rganligi haqida xabar keladi. Ka'badagi barcha butlar yiqilib, chilparchin bo'ladi. Qariya kelinidan xabar olgani haramga boradi. Omina uni qarshi olib, Muhammad tug'ilganligini aytadi. Abdulmuttalib chaqaloqni ko'rish uchun oshiqadi. Ammo Omina uch kunga qadar bolani hech kimga ko'rsatish mumkinmasligi amr qilinganligini aytadi. Ominaning bu so'zlaridan achchiqlangan qariya qo'lga shamshir olgancha ichkariga yuguradi. Biroq bir kishini ko'radiki, u to maloiklar chaqaloqni tavof qilmaganlariga qadar odam zotiga ko'rsatib bo'lmasligini aytib, yo'lini to'sadi. Tig' ko'targancha tashqariga otilgan qariya quraysh qabilasiga xushxabarni yetkazish ilinjida og'iz juftlaganida zaboni gung bo'lib qolganligini, yetti kungacha gapirolmaganligi voqeasi keltiriladi. Mazkur muborak kechada yana shunday mo'jizalar sodir bo'ladiki, No'shiravonning ziynatlangan ayvoni qulab tushadi. Siymu zardan barpo qilingan bu imoratni podshoh juda qadrlar edi. Yuz ming yil tursa ham zarar yetmaydigan bu bino o'sha kechasi qulaydi, otashparastlarning ming yildan buyon yonib kelgan shu'lasi o'chib, kul bo'ladi. Soda daryosi mavj urib oqardi, u ham o'sha kechada yer qa'riga singib, yo'q bo'lib ketadi. Mo'jizalarning yana davomi bordurkim, o'sha mavlud kechasida jannatdagi barcha huru g'ilmonlar toqatsizlanadi. Chinakam to'y boshlanib, farishtalar ziynatlanadilar. Do'zax ahliga ehsonlar qiladilar. O'sha kecha do'zax ahliga hech bir aziyat yetkazilmaydi, azoblarning bari to'xtatiladi. Bu kecha shunday bir ajib kecha bo'ladiki, jannat ahli bundan rohatlanadilar. Xilvatiy "Mavludi sharif" da Payg'ambar Muhammad (s.a.v.) ning mo'jizalari bayoniga to'xtalib o'tarkan, shunday deydi: Agar siz o'sha dildor (Payg'ambar Muhammad (s.a.v.) ga ummat bo'lsangiz, Haq(Alloh)ning habibi(suyuklisi), chehrasi gulzorning oshig'i bo'lsangiz, ul zotning mo'jizalariga e'tibor bering, aql-hushingiz bilan fahmlang. Hayyu qadim, ya'ni Alloh taolo unga shuncha izzat-ikrom, mo'jizotlarni in'om etdi. [Xilvatiy M. 1:86]. Muhammad Mustafo (s.a.v.) shu qadar qudratli va sevikli ediki, u Alloh uchunmaxsus edi, ya'ni unga hech bir payg'ambarga berilmagan mo'jizalar, sifatlar berildi. Mo'jizalarning avvali shuki, ul zoti sharifning tanlari, vujudlari, muborak jismlari nurdan yaratilgan. Yana biri yerga soyalarining tushmasligi edi. Odatda tabiatan odamning soyasi yurganda ham, turganda ham uning ortidan ergashib yuradi. Soya degan narsa zulmatda, ya'ni qorong'i joyda ko'rinadi. Shunday ekan, nurdan yaratilgan odamda soya nima qilsin? Bu muborak nur ul zot qaerga borsalar, boshlarida turadi, hamisha qoshlarida zohir bo'ladi. U kishining ko'zlari shunday mo'jizakor ediki, ular orqalarida turgan kishini ham ko'rardilar, oshkoru-pinhon narsalarni ham yaqqol ko'ra olardilar. Quloqlaridagi mo'jiza shundan iborat ediki, hamma odamlar yaqinidagini eshitsa, ul zoti sharif uzoqdagi ovozni ham yaqqol eshitardilar. Lablari ham doim takallumda edi. Ul zotning mehrlari shu qadar kuchli

va ko'p ediki, butun koinotda, falakda mehr qasri paydo bo'lgandi. Tishlari durdek oppoq va tiniq ediki, kechasi tishlarini ko'rsatsalar, ya'ni kulib, tabassum qilsalar, xuddi kunduzidek butun jahon ravshan bo'lib yorishib ketardi. Nubuvvat, ya'ni payg'ambarlik muhri ularning ko'rklariga ko'rk qo'shib turardi. Tun aro ravshan bo'lib, yaraqlab, nur sochib turardi. Zulfiga, ya'ni sochlariga shamol tegadigan bo'lsa, havo mushku anbarga to'lib ketardi. Agar terlari yerga dona-dona bo'lib to'kilgudek bo'lsa, har bir tomchisi gulga aylanardi. Agar zarracha tuproq sochilsa, risolat gavhariga aylanardi. Shu zamon barcha nobino bo'lardi, ya'ni yo'q bo'lardi. Agar Haqning mahbubi (Allohning suyuklisi) barmoqlari bilan ishora qilsalar, qamar, ya'nioy shu vaqtning o'zida ul zotga bo'ysunardi. Xilvatiy bu misrada "Shaqqi qamar" voqeasiga ishora qiladi. Manbalarning ko'pchiligida bu voqea betakror mo'jiza sifatida talqin etiladi. Faxri Koinot Payg'ambar Muhammad (s.a.v.) mingga yaqin mo'jiza ko'rsatganlar. Ular insoniyat olamining oylari va yulduzlari bo'lib porlagan sahobalarning shunday ko'z o'ngida sodir etilgan va yolg'onchilikdan hazar etguvchi bu nuroniy jamoat ular haqida butun ikir-chikirlarigacha kelgusi nasllarga yetkazgan. Shunday sahobalar tilidan bizgacha yetib kelgan hadis va mo'jizalar bugun zamonaviy ilm tomonidan ham birma-bir tasdiqlanmoqda. Islom manbalarida "Shaqqi qamar" yoxud "Inshiqoqi qamar" deya ifodalangan "Oyning ikkigabo'linishi" mo'jizasi ham shulardan biridir. Shaqqi qamar mo'jizasi Sarvari Olam (s.a.v.) payg'ambarlik bilan vazifalantirilganlaridan so'ng voqe' bo'ldi. Quraysh qabilasining peshvolaridan bir guruh mushriklar Allohning rasulidan payg'ambarligini isbotlaydigan bir mo'jiza ko'rsatishlarini so'rashga kelishib olishadi. Ular bir joyga to'planib, Rasuli akramni kutishadi. Kechaning ilk soatlarida Payg'ambar Muhammad (s.a.v.) porlab turgan oyning yorug'i ostida Hazrati Ali, Huzayfa ibn Yamon, Abdullohb ibn Mas'ud, Anas ibn Molik, Abdullohb ibn Abbos, Jubayr ibn Mut'im va Abdullohb ibn Umar (r.a.) kabi sahobalar davrasida suhbatqurib o'tirar edilar. Mushriklar nurli halqa atrofini o'rab olib, Payg'ambardan mo'jiza ko'rsatishlarini so'raydilar va qayta-qayta talab etadilar. Nihoyat, Faxri Koinot (s.a.v.) o'rinlaridan turib, muborak qo'llarini osmonda nur sochib turgan oyga qaratdilar. Yaratilganidan beri vazifasidan bir soniya ham adashmagan oy koinotning yaratilishiga sabab bo'lgan u Zotning (s.a.v.) bir ishoratlari bilan shu zahoti qoq ikkiga bo'lindi. Mino tog'i oyning ikki parchasi o'rtasida qolib, muhtasham bir manzara yuzaga keldi.

Sarvari Koinot (s.a.v.) atroflaridagi sahobalariga "Shohid bo'linglar! Shohid bo'linglar!" deya takrorlar ekanlar, Quraysh kofirlari hayronlik bilan bir-biriga qarar, "Muhammad bizni sehrlab qo'ydi", der edi. Mushriklardan biri: "Muhammad (s.a.v.) bizni sehrlab qo'ydi, xolos. U ko'zimizga oyni ikki parcha qilib ko'rsatdi. Bu hodisani atrofdan kelayotgan qabila va karvonlardan so'rash kerak", - dedi. Tabiiyki, bu taklif

boshqalarga ham ma'qul bo'ldi. Ertasi kuni ertalab Yaman va boshqa taraflardan kelgan karvonlarga savollar yomg'irdek yog'ildi. Karvonlar asosan kechalari yo'lyurgani uchun Oyning ikkiga bo'linganiga ular ham guvoh bo'lgan edi. Qaysar mushriklar esa: "Abu Tolibning asrandisi ko'rsatgan sehr samoga ham ta'sirini o'tkazdi", deya gap tarqatishdi. Sayyidul Basharning (s.a.v.) yonlarida hozir bo'lishlariga qaramay, bu mo'jizani ko'rgan boshqa mushriklar kabi, kufrlarida sobit qoldilar. Shu asnoda Allohning kalomi nozil bo'ldi:

"(Qiyomat) soati yaqinlashib qoldi va Oy ham bo'lindi. Agar ular (Quraysh kofirlari Muhammad alayhissalomning haq Payg'ambar ekanliklariga dalolat qiladigan) biron oyat-mo'jiza ko'rsalar (ham, u Payg'ambarga iymon keltirish o'rniga) yuz o'girurlar va "(Bu) har doimgi sehr-ku!" derlar. Ular (Payg'ambarni) yolg'onchi qilib, havoyi nafslariga ergashdilar. Har bir ish o'z joyini topguvchidir (ya'ni, garchi kofirlar yuz o'girsalar-da, bu haqhdin Yer yuzida qaror topur)" [Shayx A.Mansur. 6:54].

Asarda payg'ambar Muhammad (s.a.v.) ning barcha mo'jizalari bayon etilgan bo'lib, ul zotning yuzlaridagi betakror, hech bir payg'ambarda uchramaydigan nurlari, muattar mushk-anbarlari, ya'ni yoqimli hidlari, orqani ham ko'radigan o'tkir ko'zlari, uzoq masofani ham eshitadigan quloqlari, durga o'xshagan tishlari, sertakallum lablari, soyasiz tanalari, gulga aylanadigan terlari, payg'ambarlik muhrlari, mehrga to'la qalblari, xullas, bu dunyoda biror inson zotiga xos bo'lmagan, hech bir payg'ambarda uchramaydigan go'zal bir qiyofalari haqida ma'lumotlar berilgan. Allohtaolo u kishini shunday betakror, shunday mukammal qilib yaratganligi shoir talqinida go'zal misralar bilan tasvirlangan.

Mulla Yo'ldosh Xilvatiyning mahorati shunda ko'rinadiki, uning tilidan bayon etilgan barcha mo'jizalar o'quvchining qalbiga mayin qo'shiq kabi singib boradi, o'ziga xos tarzda keltirilgan voqealar bayoni kishini o'yga toldiradi. Manbalarning aksariyatida inson ko'zi ko'rib, qulog'i eshitmagan ajabtovur voqea-hodisalar keltiriladiki, hayratdan yoqa ushlaysiz. Bunday voqealar chindan ham haqiqiy mo'jiza sifatida talqin qilinadi. Jumladan, "Me'roj kechasi" voqeasi ham aynan shunday mo'jizotlar sirasiga kiradi. Xilvatiy bu voqeani asarda alohida keltirar ekan, unga "Muhammad (s.a.v.) ning me'rojlar bayoni" deya nom beradi. Kitob oxirida 92- betdan to 109-betgacha shu voqea bayoni keltirilgan bo'lib, shoir bu haqda batafsil ma'lumot beradi. Diniy manbalarda keltirilishicha, Ummu Honiy Rasuli akramning amakilarining qizi bo'lib, me'roj kechasida shu uyda mehmonda bo'lganlar. Xilvatiy bu voqea bayonida Muhammad alayhissalomga nisbatan juda go'zal tashbehlar qo'llaydi. "Rahmat gulistonining xushgo'y bulbuli", "rahmat bog'ining gul navrastasi, guldastasi", "anbiyolar, ya'ni payg'ambarlarning toji", "izzat charxining nurli oyi" kabi nomlar bilan ataydi.

Ma'lumki, Muhammad alayhissalomga barcha xabar va mujdalar buyuk farishta Jabroil alayhissalom orqali yetkaziladi. Xuddi shu kechada ham Yaratgan Jabroilga jannatga borishni, u yerdan Buroqni topishni amr qiladi. Jannatdan Buroqni topgach, Habibi, ya'ni Muhammad alayhissalom yoniga borishni, ul zoti sharifga Arshi a'loga ko'tarilib, sayr qilish buyurilganligini yetkazishni aytadi. Shoir talqinicha, Yaratgan Jabroilga amr qilarkan, Habibi Arshi a'loga ko'tarilishini, u yerni sayr qilib, Allohga barcha arzlarini aytishini, eng asosiysi, Allohning visoliga yetishini, uning jamolini ko'rishga muyassar bo'lishini aytadi. Shu on hazrati Jabroil alayhissalom jannati Naimga yo'l oladi va Alloh buyurgan Buroqni topishga kirishadi. Jannati Naim ham juda go'zal, yashillikka burkangan, keng va mo'l sabzazordan iborat bir go'zal makon. Jabroil alayhissalom bu yerga qadam qo'ygani hamon yuz minglab Buroqlarning o'tlab yurganini ko'radi. Jannat shunday bir ajoyib joy ekanki, u yerda hamma jonzotlar baxtdan masrur, shod-xurram o'tlab yurardilar. Biroq shunday go'zal maskanda yuzlari g'amgin, ko'zlari mungli bir Buroq bor ekanki, u boshqalarga o'xshab barra o'tlarni yemas, miriqib o'ynamas, mazali suvlardan ichmas, hech bir narsaga mayl qilmay, betoqat bo'lgan har yon boqardi. Bu jonzotga qaragan zahoti Jabroilning hayrati oshdi, uning tang ahvolidan taajjulanib, buning boisini so'radi. Nima sababdan barcha sheriklari qatori o'tlar yeb, suvlar ichmasligini, nega bundayin zor, notavon, xasta ekanligini bilgisi keldi. Shu on bezabon jonzotga, ya'ni Buroqqa zabon bitdi, u insonlar tilida ravon so'zlay boshladi. Ikki ko'zidagi yoshlarini artib, dardini dasturxon qildi. Maloiklar sarvarining savoliga javoban qirq ming yildan beri shunday ahvolda yashab kelayotganligini, buning boisi g'oyibdan Xudoning "Yo Muhammad!" degan nidosini eshitib qolganligini, eshitgani hamono o'shal muborak zoti sharif kim ekanligini bilolmay armonda ekanligini, bu pok nom qulog'iga chalingandan buyon bag'ri chok bo'lganligini, uning ishq bilan yonganligini, bu otash kuchliligidan yoshlari qon bo'lganligini, Jayhun daryosi kabi oqqanligini, o'sha zamondan beri o'voraliy, shu pok nom sohibini axtarib, azob chekayotganligini nola qildi.

Xilvatiy bayoni shunday aniq, ravon ifodalanadiki, o'qigan yoki eshitgan kishi unga sehrlanganday bog'lanib qoladi. Ayniqsa, bu afsonaviy voqea afsonaviy qahramonlar tilidan aytilgan go'zal iboralar o'quvchini o'ziga mahliyo qiladi. Shoir bu voqealarni o'z ko'zi bilan ko'rmagan bo'lsada, juda batafsil yoritib, voqealar rivojini qiziqarli tarzda ifodalaydi. Jabroil alayhissalomning savoliga javoban Buroq tomonidan aytilgan gaplar ham shu tariqa ajoyib tarzda ifodalangan. Buroq zohiran behisht, ya'ni jannatda yashasada, botinan do'zax o'tida yonayotganligini, bu alanga, shiddatli otash uni kul qilib kuydirayotganligini, agar shu pok nom sohibining visoliga yetmasa, jannat o'tlari unga harom ekanligini, yashashdan maqsadi faqatgina Muhammad (s.a.v.) ning muborak qiyofalarini ko'rish ekanligini yig'lab aytadi.

Xilvatiy jannatda oqadigan “Salsabil”, “Kavsar” suvlari haqida ma'lumotlar berar ekan, Buroqning mana shunday ilohiy bir muborak suvlardanda voz kechganligini e'tirof etadi. Jabroil bilan Buroqning suhbatida yakunida shu ma'lum bo'ladiki, Xudo qirq ming yil avval aytgan o'sha go'zal ism sohibi Muhammad (s.a.v.) ning jamolini ko'rishdek buyuk bir baxt shuncha o'tlab yurgan yuz ming Buroqlar orasidan faqat ungagina nasib etganligini, Allohning amri bilan uzoq yillardan beri armon bo'lib kelayotgan go'zal voqea sodir bo'lishini, Buroq bu tunda ul muborak zotni ko'rish baxtiga muyassar bo'libgina qolmay, nainki visolini ko'rish, balki qizil yoqut la'l bilan bezatilgan egarni egarlab, o'ziga mindirgan holda Allohning Habibi bilan butun koinotni, Arshi a'lioni sayr qilishi buyurilganligini aytib, suyunchi oladi. Jabroil Buroqni egarlab to'g'ri Ummu Honiyning uyi tomon uchadi. Yetib borgach, ichkariga kirish uchun izn so'raydi. Muhammad alayhissalom bilan ko'rishgach, Haqning salomini va amrini yetkazib, bu kecha Arshi a'loga ko'tarilib, yetti osmonni sayr qilish buyurilganligini, Alloh o'zining sevikli payg'ambari Muhammad alayhissalomni ko'rish niyatida ekanligini aytadi. Asarda Rizvon, Behisht kabi jannat nomlari keltirilarkan, shoir Muhammad alayhissalom qadamlari yetgach bu jannatlar yanada ko'rkamlashishini, undagi barcha huru-g'ilmonlar ul zotning xoki poylarini ko'zlariga surma qilib, to'tiyo qilish orzusida ekanliklarini ifodalaydi. Allohning vasliga yetish haqida ko'p diniy, tarixiy manbalarda turlicha fikrlar, mulohazalar keltiriladi. Xilvatiy qarashlari bu borada biroz boshqacharoq. U Allohni boshqalar qatori “yor” deb emas, balki “do'st” deb ataydi. Uning fikricha, Muhammad alayhissalom bilan Alloh do'st, ular orasida mustahkam do'stlik aloqalari o'rnatilgan bo'lib, ul zot osmonga ko'tarilgan chog'da, ya'ni me'rojda o'zining qiyomatli do'stini ko'rish baxtiga musharraf bo'ladi. Xilvatiy ta'rifi bilan aytganda, bu kecha shunday birmuqaddas kecha ediki, butun Arshi a'loda jonlanish boshlanadi, ya'ni hamma harakatga tushib qoladi. Sakkiz jannat ahli Alloh taoloning habibini munosib kutib olish taraddudiga tushib qoladilar. Sakkizta jannatning eshiklari lang ochiladi, yo'llariga durlar, javohirlar sochiladi. Ikki jahon shohining tashriflariga muntazir bo'lib, qulluq qilib, ming talakkuf, ta'zimlar ila mulozamat qilgan qarshi oladilar. Yo'lga chiqqanlaridan so'ng eng avvalo Baytul Muqaddasga qadam qo'ydilar. Jabrail masjidi Aqsoga borish lozimligini, Xudoning farmoni shu ekanligini ikki olam sarvariga yetkazdi. Shu tariqa Aqsoga borib, Buroqdan tushdilar. Tarixiy manbalarda keltirilishicha, bu olamda jami 124 000 payg'ambarlar yashab o'tgan bo'lib, islom dinipayg'ambari Muhammad (s.a.v.) ularning eng oxirgisi hisoblanadilar. Shoir me'roj kechasida Masjidul Aqsoga yetganlaridan so'ng shu o'tgan barcha 124 000payg'ambarlarning ruhlari paydo bo'lganligini, islom dini payg'ambari Rasuli akramnitavof qilganliklarini, ul zoti sharif masjidda, barcha payg'ambarlar hamrohligida ikki rakat namoz o'qib, o'zlari ularga imomlik qilganliklarini bayon etadi. Ikki rakat

namozni ado etib, ibodat qilganlaridan so'ng anbiyolar bilan vidolashdilar va Buroqqa minib, Masjidul Aqsodagi Saxraning ustiga qaror topdilar. Shu yerda ularga nurdan narvon paydo qilindi va Buroq shu nur izidan uchib bordi. Saxra ham ularning ortidan ergashdi, biroq unga "Senga ijozat yo'q" deya javob aytilgach, o'sha yerda muallaq qoldi. Rasuli akram esa Buroqqa mingancha ko'kka parvoz etdilar. Osmonu falakka yo'l olishar ekan, uchchovlarini ham ter qopladi. Rasuli akram ham, ul zotning hamrohlari Jabroil alayhissalom ham, Buroq ham terladilar. Shunda yana bir mo'jiza ro'y berdi. Rasuli akramning muborak terlaridan oq gul, Jabroil alayhissalomnikidan qizil gul, Buroqning teridan esa ko'k gul paydo bo'lib, o'sib chiqdi. Aytishlaricha, bu uch gul ummatlarga yodgor bo'lib qoldi. Shu tariqa uch sayohatchi osmonga yetib keldilar. Charx avvalida Jabrail darbonlarga eshikni ochishni buyurdi. Shu on charx eshiklari ochilib, Muhammad (s.a.v.) ning boshlaridan gavharlar sochildi. Ular takallum bilan "Marhabo yo nuri Haq" deya aziz mehmonni qarshi oldilar. Kitobda keltirilishicha osmondagi farishtalarning barchasi doimo toat-ibodatda bo'ladilar. Mehmon ko'rdiki, biror farishta g'aflatda qolmagan, barchalari boshlarini egib, ba'zilari sajda qilib, boshqalari ruku' qilib, ayrimlari qiyomholatida o'tirardilar. Farishtalarning bir qismi tinmay taqdis va tamjid aytar, qolgan qismi tasbeh bilan tavhid o'qirdilar. Malaklar doimo Haq yodini zikr qilib sahardan toshomga qadar ibodat bilan mashg'ul edilar. Farishtalar Rasuli akramni qarshi olarkanlar "Ayo mahbub zot, Me'rojingiz qutlug' bo'lsin" deya tinmay muborakbod etardilar. Bu muborak kechada Haqning lutfu karami kengligini o'z ko'zlari bilan ko'rishlari mumkinligini, har qanday muddaoni aytsalar, bari ro'yobga chiqishini, jami qavmlari mag'firat qilinishini aytib, suyunchi oldilar. Malaklar yana bundayin sharaf hali hech bir payg'ambarga in'om etilmaganligini Habibga bashorat qildilar. Boshqa manbalarda me'roj kechasidagi voqealar, ayniqsa, osmonning har bir qavatidapayg'ambarlar bilan uchrashilgani bayon etiladi. Xilvatiyda esa bu biroz boshqacharoq tarzda talqin etiladi. Ya'ni shoir Muhammad alayhissalomning avval birinchi, keyin ikkinchi, so'ng uchinchi, to'rtinchi, xullas, yettinchi qavatgacha ko'tarilganliklarini keltiradi, biroq kimlar bilan uchrashganliklarini yozmaydi. Yettinchi osmonda Arsh, Kursi, Lavh, Qalam (olam yaratilishidan avval yaratilgan muqaddas jismlar) ni ko'radilar. Sidra degan joyga yetganlarida Jabrail bilan Buroq "Bizg'a shudur hukmi Jalil" deya yurishdan to'xtaydilar va Rafrat degan bir jonzot paydo bo'ladi. Bu joyda yetmish ming hijob (parda) ochiladi va na makon, na zamon, na subh, na shom mavjud bo'lmagan, na yurish, na turish, na o'tirish mumkin bo'lmagan bir xilvat joyga yetadilar. Shu joyda Xilvatiy Alloh bilan uning rasuli qay tariqa diydorlashganligini bilmasligini keltirib o'tadi.

Xilvatiy bayon etishicha, uchrashuv chog'ida quyidagi suhbat bo'lib o'tadi. Yaratgan Rasuli akramga qarab shunday deydi: Ey Habib, men senga Qur'on berib,

seni ikki olam sarvari etib sayladim, sen menga oshiqsan, men senga lutfu karam qildim. Bu kecha shunday bir kechaki, sening har bir aytgan maqsuding ro'yobga oshadi. Nima talab qilsang, barchasini ato qilaman". Bu cheksiz marhamatdan Muhammad (s.a.v.) juda sevinadilar va shunday javob qiladilar: "Ummatlarim isyonini mag'fur qilsang, ya'ni mag'firat qilsang, ularning barchasini do'zax o'tidan panoq qilishingni so'rayman, mening ummatlarimni jannat ichra doxil qil, ya'ni jannatiylardan qil" deya so'rab, nola qiladilar. [Xilvatiy M. 1:105-106]. Shunda Xudo islom dinining barcha vakillari, Payg'ambar alayhissalomning ummatlari, ya'ni musulmonlarga Dorussalomga kirish tuhfa etilganligini amr qiladi. Muhammad alayhissalom Xudoga ikki hadya keltirganliklarini, ularning biri namoz va toat- ibodatlarini, ikkinchisi esa barcha ummatlarining gunohlari ekanligini, bundan o'zga tortiq qiladigan narsalari yo'qligini aytadilar. Shundan so'ng ularga yerga qaytish amr qilindi va lomakondan Sidraga borib, Ruhul amin va Buroq bilan qayta ko'rishdilar. Ko'z ochib yumgunchalik lahzada Buroq Saxradan uchib o'tib, Ummu Honiy uyiga qaytadi. Ichkariga kirsalar, eshik zanjiri buzilmagan, to'shaklari ham issiq ekan. Sayrdan qaytgan hazrati payg'ambar bir nafasda sodir bo'lgan voqeadan hayratga tushib, ko'zlaridan yosh oqadi. Uyquga yotolmay tong otgunga qadar ibodat qilib chiqadilar. Tong otganidan so'ng sahobalariga kechasi bo'lib o'tgan sirli voqeaniso'zlab beradilar. Sahobalar xushnud bo'lib, ularni muborakbod etadilar va Xudoning amrini jon dillari bilan bajarishga shay ekanliklarini aytadilar.

Xulosa qilib aytganda, asarda bayon etilgan mavlud, me'roj kechalariga doir voqealar boshqa diniy manbalarda bo'lgani kabi mo'jizalarga boyligi bilan ahamiyatlidir. Xususan, me'roj kechasida barcha ummatlarga shafolat qilinishi, musulmon ahlining barcha gunohlari mag'firat qilinishi bashorat sifatida keltiriladi. "Mavludi sharif" da ifodalangan barcha mo'jizalar Mulla Yo'ldosh Xilvatiy tomonidan mohirona tasvirlangan. Asarni o'qir ekansiz, ko'z o'ngingizda xuddi o'sha zamon gavdalanganday tuyuladi va har bir mo'jizaga shak-shubhasiz ishonasiz. Biz hayotda islom dini payg'ambari Muhammad (s.a.v.) ni ko'rmagan bo'lsakda, ul zoti sharifni naqadar pok qalbli, toza imonli, mehribon, rahmdil, insonlarga g'amxo'rlik ko'rsatadigan bir muborak zot sifatida qabul qilganmiz. Mulla Yo'ldosh Xilvatiy kabi shoirlarning o'ziga xos, betakror ijod namunalari sabab ana shunday qimmatbaho ma'lumotlar bizga qadar yetib kelgan. Musulmon ahli borki, bunday asarlarni sevib mutolaa qiladi va u kishi bilan bog'liq barcha mo'jizotlarga ishonib, imon keltiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mulla Yo'ldosh Xilvatiy. Mavludi Sharif –Toshkent: Qamar media, 2021.
2. Navoiy asarlari qomusiy lug'ati. – Toshkent: Sharq, 2016.
3. O. Davlatov. Navoiy she'riyatida Muhammad payg'ambar (sav) siymosi. Toshkent, 2015.

4. Shamoilu mustafo. Payg'ambar sollallohu alayhi vasallamga xos maqtalgan maqom va shifoat, Islom.uz, 2021.
5. Qomus.Info. Onlayn ensiklopediya. Xilvatiy, 2021
6. Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf. Islom tarixi-Toshkent: 1-kitob.
7. Qur'oni Karim. Shayx Abdulaziz Mansur. - Toshkent: Sano-standart, 2021.